

Groeiplan VBO

Laat ondernemers ondernemen

18/09/2026

Plan de croissance FEB

Laissez les entrepreneurs entreprendre

18/09/2026

FR — Ce document est une version panachée : certaines parties sont rédigées en français, d'autres en néerlandais. Il est diffusé en l'état pour permettre une première lecture. Les versions définitives, intégralement en français et en néerlandais, seront disponibles le **22 septembre 2026**.

NL — Dit document is een gemengde versie: sommige delen zijn in het Frans opgesteld, andere in het Nederlands. Het wordt als zodanig verspreid om een eerste lezing mogelijk te maken. De definitieve versies, volledig in het Frans en in het Nederlands, zijn beschikbaar op **22 september 2026**.

Inleiding

Bij steeds meer beleidsmakers groeit het besef dat economische groei een belangrijke, zoniet de belangrijkste hefboom is, om op lange termijn de welvaart en het welzijn van onze bevolking te garanderen en de overheidsfinanciën te saneren. En dat is geheel terecht!

Een sterkere economische groei genereert immers meer opportuniteiten voor ondernemers en meer jobkansen voor werknemers, verhoogt op termijn hun welvaart, en maakt het aanzienlijk makkelijker om onze overheidsfinanciën terug richting evenwicht te brengen. Meer jobs betekent immers minder uitkeringen en meer fiscale en parafiscale inkomsten. En dankzij die budgettaire verbeteringen kunnen de verwachte bijkomende uitgaven als gevolg van de vergrijzing (o.a. pensioenen en gezondheidszorg) beter worden gedragen. Daarnaast kunnen ook middelen worden vrijgemaakt voor de noodzakelijke en zware investeringen in de digitale en de groene transitie.

Het moet immers ook de bedoeling zijn dat een sterkere groei geen bijkomende druk legt op de beschikbare natuurlijke hulpbronnen, dat er zich m.a.w. een ontkoppeling afspeelt tussen economische activiteiten en hun impact op de leefomgeving (lucht, water, bodem, het wereldwijde klimaat). En daartoe zijn vaak aanzienlijke investeringen in infrastructuur en dus budgettaire middelen nodig.

Wat sommigen niet altijd goed lijken te beseffen, is dat zo'n sterkere en tegelijk duurzame groei altijd zal voortvloeien uit ondernemerschap. Het zijn ondernemers die door hun inventiviteit, durf en klantgerichtheid die welvaart creëren. Men kan ondernemers dus maar beter respecteren, koesteren en aanmoedigen en niet vervallen in negatieve karikaturen (de 'ondernemer aan zijn zwembad' of de 'ondernemer die belastingen ontwijkt met zijn managementvennootschap').

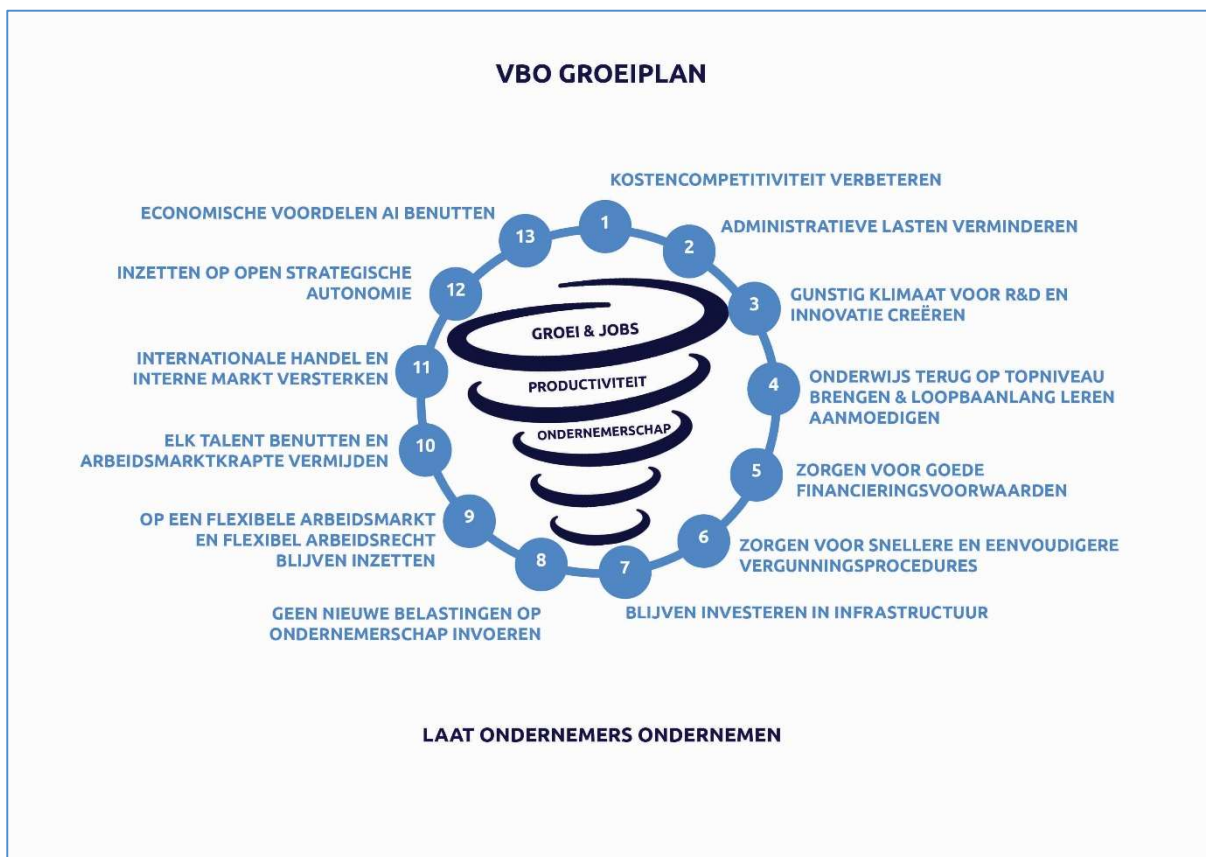
In essentie is elke ondernemer immers iemand met een idee om het leven van andere mensen te verbeteren, mooier, aangenamer te maken. En is hij ook steeds iemand die daarbij de (financiële) risico's niet schuwt. Daarbij creëert hij niet alleen welvaart voor zichzelf, maar voor al zijn werknemers, leveranciers en klanten. En aangezien al die economische actoren direct en indirect veel belastingen betalen, genereren ondernemers ook de overheidsinkomsten waarmee de overheid een welvaartsstaat in stand kan houden.

Maar desondanks werd er de voorbije decennia een omgeving gecreëerd waarin ondernemers nog maar weinig worden aangemoedigd en vaak eerder worden tegengewerkt: hoge belastingen, grote rechtsonzekerheid, een alsmaar groeiende berg administratieve rompslomp en een afnemende maatschappelijke waardering door de stuitende clichés over ondernemers die om de haverklap worden gebruikt.

De belangrijkste boodschap vandaag is dan ook dat het beleid, de overheden van ons land, ondernemers veel meer moet laten ondernemen, hen moet laten creatief zijn en innoveren, het hen makkelijker moet maken om nieuwe markten te ontwikkelen en te verkennen.

Met het VBO en onze sectorfederaties hebben we met dat doel voor ogen een groeiplan uitgewerkt dat de randvoorwaarden voor ondernemerschap opnieuw zou verbeteren, binnen- en buitenlandse activiteitsgroei zou bevorderen, en op die manier ook zou moeten leiden tot een hogere productiviteitsgroei en meer jobs!

Met alle positieve gevolgen van dien voor onze welvaart, ons welzijn en onze publieke financiën.

1 Verbeter de kostencompetitiviteit van de Belgische bedrijven

Ondanks het toenemend belang dat Belgische bedrijven al jaren hechten aan productkwaliteit, product- en procesinnovatie en digitalisering, blijven de pure kostenelementen nog steeds van cruciaal belang voor het internationaal concurrentievermogen en dus ook de (internationale) groei van onze bedrijven. Zij bepalen immers mee de prijs waartegen onze producten in binnen- en buitenland op de markt kunnen worden gezet.

En deze kostenelementen blijven momenteel erg ongunstig zowel inzake loonkosten (1.1-1.3), energiekosten (1.4) als administratiekosten (hoofdstuk 1.5 en 2).

1.1 Loonkosten beheersen

Op het vlak van loonkosten blijven we nog steeds aankijken tegen een structurele handicap van ongeveer 10% (het CRB-cijfer voor 2024) in vergelijking met onze drie grote buurlanden Duitsland, Frankrijk en Nederland. En deze handicap wordt niet weggewerkt door onze iets hogere productiviteit. Dit zet het concurrentievermogen en de uitvoerprestaties van onze ondernemingen verder onder druk.

Basisprobleem is en blijft daarbij de automatische loonindexering die onze lonen bij elke inflatieschok (meestal als gevolg van een internationale schok in de energieprijzen) sneller en forser opdrijft dan bij onze belangrijkste concurrenten, waar onderhandeld wordt over de timing en de omvang van de inflatiecompensatie. Als tegenhanger van die indexering probeert een loonnormwet het concurrentievermogen van de Belgische bedrijven te vrijwaren. Door die zogenaamde Wet van 1996 (zoals gewijzigd in 2017) worden de reële loonstijgingen boven op de index begrensd in functie van de verwachte loonontwikkeling in de 3 grote buurlanden vergeleken met de verwachte omvang van de automatische loonindexering in België. Dit geheel van automatische indexering met een corrigerende loonnormwet is op zich eigenlijk een ‘second best’-oplossing die met veel rigiditeit gepaard gaat. ‘First best’ zou zijn dat beiden worden opgeheven. De regering gaf de sociale partners de opdracht om tegen het einde van het jaar een voorstel te doen om de loonvorming anders aan te pakken.

Zolang de sociale partners zelf geen doorbraak hebben bereikt rond een nieuw evenwicht tussen indexering en loonnormwet, dient deze laatste rigoureus te worden toegepast. Slagen de sociale partners er in de komende maanden echter wel in zo’n nieuw evenwicht te vinden, dan vragen wij dat de Regering een eventueel akkoord over index en loonnormering nauwgezet overneemt en uitvoert.

1.2 Geplande lastenverlagingen doorvoeren

Tweede belangrijk element om de loonkosten te beheersen, is uiteraard het verminderen van de relatief hoge sociale bijdragen die erop rusten. De regering heeft daarrond 2 belangrijke maatregelen genomen en nog een paar bijkomende stappen voorzien:

- Lastenverlaging voor de lage- en middenlonen¹
- Plafonnering van de sociale bijdragen boven een bepaald (hoog) loon²

Het is van groot belang dat de Regering de verdere voorziene stappen in deze maatregelen doorvoert. Vooral de maatregelen voor de lage - en middenlonen zullen immers bijdragen tot een sterkere jobcreatie in de privésector.

Op termijn blijft het aangewezen dat het basistarief voor de werkgeversbijdrage SZ verder wordt afgebouwd richting 20%.

1.3 Geen afbouw van bestaande lastenverlagingen

Er zijn een heel aantal cruciale lastenverlagingsmaatregelen die vandaag via de personenbelasting verlopen, met name via de niet-volledige doorstorting van de bedrijfsvoorheffing op de lonen voor werknemers in ploegen- of nachtarbeid, voor onderzoekers en voor overuren.

Deze lineaire lastenverlagingsmaatregelen worden (als gevolg van hun behandeling in de Nationale Rekeningen) vaak “fiscale subsidies” genoemd, maar zijn in essentie pure maatregelen om de loonkosten te verlagen. Het is absoluut cruciaal voor het concurrentievermogen van onze maakindustrie, onze handel en logistiek dat deze maatregelen onverkort behouden blijven. Enkel hierdoor komen de loonkosten *voor deze activiteiten* nog enigszins in de buurt van die in onze buurlanden en kunnen heel wat activiteiten en jobs die bedreigd worden door concurrenten uit landen met lagere loonkosten, toch nog in ons land behouden blijven (mits er ook nog een beduidend hoger productiviteitsniveau wordt gerealiseerd).

Door het geheel aan maatregelen hierboven en alle andere groeibevorderende maatregelen verderop in dit document, zal de jaarlijkse werkgelegenheidsgroei in ons land ook weer kunnen aantrekken van 0,5% vandaag naar de niveaus van 1,5 à 2% die in 2017-2019 werden gehaald.

¹ Adaptations des paramètres de la réduction structurelle pour les années 2025 et 2026. Concrètement : une hausse de la borne très bas salaire ainsi qu’une adaptation de la pente ont été faite au T2 2025 et T3 2025. En T2 2026 une adaptation de la pente pour compenser la hausse du RMMM (salaire minimum) a suivi. L’accord de gouvernement prévoit des nouvelles adaptations au niveau des réductions de cotisations en 2027 et 2029, mais les paramètres ne sont pas encore connus.

² A partir du T3 2025, introduction d’une exonération des cotisations patronales de base au-dessus d’un certain plafond salarial : 85.000 EUR brut/trimestre. Ce plafond a été indexé au T1 2026 : 86.700 EUR brut/trimestre. Prochaine étape (encore à confirmer - nog niet wettelijk vastgelegd) : plafond qui descendrait à 67.500 EUR brut/trimestre à partir de 2027 (montant à indexer ?).

1.4 Energiekosten verlagen

De hoge energiekosten in ons land blijven een belangrijke concurrentiehandicap voor de Belgische economie. Voor energie-intensieve bedrijven liggen de elektriciteitsprijzen structureel hoger dan in onze buurlanden Duitsland en Frankrijk, terwijl ook de aardgasprijzen op internationaal vlak een belangrijk concurrentieel nadeel vormen. Dit zet de concurrentiepositie van de Belgische industrie onder druk en weegt op investeringsbeslissingen.

Een efficiënte en effectieve doorvoering van de (federale) energienorm is essentieel om de transmissienettarieven voor industriële afnemers te verlagen. Die moet ervoor zorgen dat de totale elektriciteitskost voor de in aanmerking komende ondernemingen in België in lijn blijft met die in de buurlanden. Dit mag echter niet leiden tot een hogere totale elektriciteitsfactuur voor ondernemingen die niet in aanmerking komen voor een verlaging van de transmissienettarieven. Ook voor deze ondernemingen moet een effectieve compensatie worden voorzien, zodat hun concurrentievermogen niet wordt aangetast.

Daarnaast moeten de regio's voluit gebruik maken van de mogelijkheden binnen zowel het Europese CISAF-kader als het compensatiemechanisme voor indirecte emissiekosten. Deze instrumenten zijn essentieel om de elektriciteitskosten voor ondernemingen beheersbaar te houden, investeringen aan te trekken en het concurrentievermogen van de Belgische industrie te versterken in een steeds uitdagender internationaal speelveld. Om deze doelstellingen daadwerkelijk te realiseren, moeten de regio's bijkomende budgettaire middelen vrijmaken en deze instrumenten maximaal benutten. Enkel met een voldoende ambitieus ondersteuningsbeleid kan een betekenisvolle verlaging van de elektriciteitskosten worden gerealiseerd en kan worden vermeden dat Belgische ondernemingen verder aan concurrentiekracht verliezen ten opzichte van hun buitenlandse concurrenten. Bijzondere aandacht moet daarbij uitgaan naar ondernemingen die niet of slechts in beperkte mate via een verlaging van de accijnzen gecompenseerd kunnen worden voor een eventuele stijging van hun transmissienettarieven, aangezien ook voor deze bedrijven een effectieve verlaging van de elektriciteitskosten essentieel is om hun concurrentievermogen te vrijwaren.

Competitieve energieprijzen zijn niet alleen noodzakelijk om bestaande industriële activiteiten in België te houden, maar ook om nieuwe investeringen in decarbonisatie, elektrificatie en innovatieve productieprocessen aan te trekken.

Tot slot is een kordate aanpak van de netcongestie noodzakelijk om de elektrificatie van de economie en de competitiviteit van ondernemingen te vrijwaren. Daarom moeten de noodzakelijke netinvesteringen versneld worden en moet de beschikbare netcapaciteit maximaal benut worden via flexibiliteit, opslag en vraagsturing. Tegelijkertijd moet worden

gekeken naar alternatieve financieringsmogelijkheden voor nieuwe investeringen in het elektriciteitstransportnet, om de tariefstijgingen als gevolg van deze investeringen te beperken.

De recente internationale ontwikkelingen in o.a. het Midden-Oosten tonen duidelijk aan dat een veerkrachtig energiesysteem belangrijk is en dat we de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen moeten verlagen. Het is essentieel om maatregelen te nemen om de energie-efficiëntie van de gezinnen, KMO's en industrie verder te verbeteren en om een actieplan elektrificatie op te starten voor de domeinen waar dit technisch en economisch zinvol is. China haalt intussen een elektrificatiegraad van ongeveer 30%, België hinkt achterop met een elektrificatiegraad van rond de 18%. Niet alles kan of moet echter geëlektrificeerd worden: voor de *'hard to abate'*-industrie moeten ook alternatieve oplossingen zoals koolstofarme moleculen (waaronder koolstofarme waterstof) en CCS verder ontwikkeld worden. Dit vereist echter een tijdige uitbouw van de daarvoor benodigde infrastructuur (waterstof- en CO₂-netwerken).

België is geëvolueerd van een exporteur van elektriciteit naar een importeur. Als we kijken naar de evolutie van de elektriciteitsprijzen zien we intussen een grotere volatiliteit, met beduidend lagere prijzen in voormiddag en namiddag door het hoge aanbod aan fotonvoltaïsche energie. Naast een verhoging van de elektriciteitsproductie is het dan ook cruciaal om de flexibiliteit te vergroten, zodat deze goedkope hernieuwbare energie maximaal kan worden verbruikt op de momenten dat ze beschikbaar is. Daarom moet het energie-eiland voor onze kust (de Prinses Elisabeth-zone) zo snel als mogelijk ontwikkeld worden, moeten restricties voor hernieuwbare energie (bv. wind) weggenomen worden op federaal en regionaal niveau (erfgoed, luchtvaart, militair, ...), en moet ook de nodige elektriciteitsinfrastructuur tijdig worden uitgebouwd zodat deze geen rem vormt op de energietransitie.

Ten slotte is het van groot belang te pleiten voor energie- en grondstoffenonafhankelijkheid van België. Wij moeten bijgevolg

- Energieverbruik verminderen: sensibilisering van consumenten en bedrijven.
- Renoveren, isoleren en elektrificeren aanmoedigen, op korte en lange termijn.
- Bio-circulaire materialen aanmoedigen: lokale productie, niet op basis van olie.

1.5 Geen nieuwe kosten/handicaps invoeren door “gold-plating” bij omzetting van EU-wetgeving

Il est important de ne pas créer de nouveaux coûts / handicaps additionnels lors de la transposition en droit belge (fédéral et/ou régional) de législations UE (cf. pratique du « gold-plating », où l'on va au-delà de ce que le texte UE de base prévoit). Sinon, cela défavorise nos entreprises face à leurs concurrents européennes. Or, malgré des engagements plus ou moins fermes figurant dans des accords de gouvernements, la Belgique a trop souvent une mauvaise

habitude en la matière (ex : législations liées à la protection des consommateurs ou de l'environnement).

L'enjeu ne consiste pas uniquement à éviter de nouveaux cas de gold-plating, mais également à revoir les mesures de surtransposition déjà existantes dans le droit belge. Un recensement systématique de ces dispositions devrait être réalisé afin d'identifier celles qui créent des désavantages concurrentiels injustifiés par rapport à nos voisins et de les adapter lorsque cela est possible.

Les dossiers CSRD et CS3D, en cours de transposition, sont de bons exemples de textes ayant un impact majeur sur la compétitivité des entreprises et qui ont fait l'objet d'un important travail de simplification au niveau européen. Une transposition fidèle est donc indispensable pour ne pas annihiler ces efforts de simplification et garantir une application cohérente des règles au sein du marché intérieur.

1.6 Beperk de kosten gelinkt aan consumentenbescherming

België is een kleine consumentenmarkt, met waarschijnlijk veruit de hoogste beschermingsgraad voor de consumenten in Europa en bij uitbreiding de ganse wereld. Dit zorgt voor een hoge "cost to serve" voor de ondernemingen die actief zijn op de consumentenmarkt. Er moet dus een werkbaar evenwicht gevonden worden tussen de terechte belangen van de consumenten en de belangen van de ondernemingen.

2 Verminder de administratieve lasten voor de bedrijven

2.1 Voorkomen beter dan genezen

Administratieve lasten moeten in de eerste plaats vermeden worden, in plaats van achteraf geremedieerd. Voorzie in een sluitende procedure (sterker dan de huidige RIA's) of een instantie die op een afdwingbare wijze administratieve lasten in nieuwe regelgeving becijfert en vermijdt. Elke beslissing die tot méér regellast leidt, moet ofwel herzien worden, of moet gecompenseerd worden met een grotere verlaging van de regellast elders. Zonder deze sluitende procedure is elk initiatief tot administratieve lastenverlaging dweilen met de kraan open.

2.2 Europa heeft veel vereenvoudigingswerk

Hoewel Europa vandaag al een 10-tal thematische omnibussen heeft gelanceerd om de overregulering in een aantal domeinen tegen te gaan, blijven heel veel administratieve lasten afkomstig uit bestaande of nieuwe Europese wetgeving. Daarom vragen we:

- “Stop the clock” voor de loontransparantierichtlijn. De richtlijn streeft een nobel doel na, maar is een administratieve draak, een aanfluiting van het goed en efficiënt functioneren van een vrije arbeidsmarkt en op sommige van zijn aspecten simpelweg onuitvoerbaar. Het beoogde doel zal er bovendien niet mee bereikt worden. Het herzien van deze richtlijn is hoogstnoodzakelijk.
- Pas de Verordening over verpakkingen en verpakkingsafval (PPWR) en de Ontbossingsverordening (EUDR) overal in de EU op eenzelfde wijze toe. Nu zorgen de laattijdige uitwerking en de inconsistente implementatie ervan voor nieuwe administratieve lasten, veel verwarring en onzekerheid én voor een ongelijk speelveld.
- Kom tot een snelle besluitvorming rond de Omnibus Milieu. De aangekondigde vereenvoudigingen kunnen de administratieve lasten voor ondernemingen aanzienlijk verminderen, zonder afbreuk te doen aan de milieudoelstellingen.
- Pas de Europese en Belgische antiwitwasregelgeving aan zodat de eraan onderworpen entiteiten zoals financiële instellingen en sommige beroepsgroepen (notarissen, bedrijfsrevisoren) de mogelijkheid hebben om zich uitsluitend te baseren op informatie die de onderneming heeft opgeladen in het UBO-register. Dit komt tegemoet aan klachten van ondernemers en aandeelhouders die nu tweemaal hun UBO-informatie moeten opladen, nl. een digitale registratie in het UBO-register en vervolgens ook het overmaken van die informatie aan de financiële instellingen indien ze er klant worden. Dit is niet in

lijn met het ‘only once’-principe, niet efficiënt en leidt tot administratieve overlast.

- De Europese regelgever deed al een stap in de goede richting door de Digitale Omnibus inzake AI – ook wel de AI Omnibus - aan te nemen. Deze zal ervoor zorgen dat het Europese beleidsniveau het digitale ondernemerschap al wat minder afremt door administratieve lasten o.a. door het uitstel van de toepassingen rond hoog-risico en het niet onder het toepassingsgebied laten vallen van de Machineverordening. Het blijft echter ontgoochelend dat de Medische Hulpmiddelen en Radioapparatuur momenteel nog volledig onder het toepassingsgebied blijven vallen van de AI Verordening. Wat de ‘andere’ Digitale Omnibus betreft – die vereenvoudigingen viseert in onder meer de GDPR en de Data Act – roepen we de overheid op om goed te luisteren naar de bedrijven die dagdagelijks in aanraking komen met deze instrumenten. Er zijn nog heel wat efficiëntiewinsten te boeken, zonder afbreuk te doen aan de rechten en vrijheden die deze instrumenten willen garanderen.
- Ook de Tax Omnibus bevat noodzakelijke hervormingen aan het Europese fiscale kader die zouden bijdragen aan de vereenvoudiging ervan en bijgevolg volledig gesteund moeten worden.

Il importe que les diverses autorités belges compétentes soutiennent les efforts de simplification administrative menés au niveau UE, et ce tant en ce qui concerne les processus Omnibus déjà lancés, que ceux qui doivent encore être lancés (ex : en matière sociale ou de permis, cf. aussi 6.1).

2.3 België moet vereenvoudigingsplannen nu effectief uitvoeren

Une soixantaine de charges administratives pour les entreprises, ont été identifiées dans le PAFSA-FAAV³ 2026 et un nouveau plan est déjà en construction pour 2027.

Il faut maintenant se focaliser sur la mise en œuvre du premier plan, de sorte qu’il y aura des résultats concrets à court terme.

Pour ce faire, il faut rapidement identifier les solutions optimales pour réaliser les 60 simplifications administratives dans le PAFSA/FAAV : dans ce but, la FEB demande la création de groupes de travail thématiques non seulement entre administrations et cabinets, mais aussi avec implication des entreprises et ses fédérations sectorielles.

A court terme, il faut surtout réaliser du progrès dans des dossiers importants comme :

³ Plan d’Action Fédéral Simplification Administrative, Federaal Actieplan Administratieve Vereenvoudiging.

- De eenvoudige digitale aangifte van wijzigingen van bestuurders en adressen van vennootschappen (sinds kort gerealiseerd via JustAct) en een eenvoudiger beheer van rollen en mandaten daarin door het opzetten van een kwaliteitsvolle en steeds up-to-date mandatendatabank.
- Minder rompslomp rond en bij controles BV-kortingen. Eenvoud begint bij duidelijkheid, maar door de interpretatieproblemen die zich vandaag stellen zijn zware en impactvolle controles van ‘bonafide’ belastingplichtigen schering en inslag.
- Eenvoudiger procedures tijdelijke werkloosheid: cfr. VBO-document: ‘15 Voorstellen voor minder administratieve lasten, update juni 2025’ en meer bepaald het 10e voorstel, dat nog steeds pertinent is. Enkel de vervanging van het papieren controleformulier door een elektronische aangifte (eC3.2) is intussen gerealiseerd.
- La mise en œuvre réaliste et concertée de l’e-reporting, sans devoir en parallèle intégrer de reporting supplémentaire comme le modèle OCDE ‘SAF-T’.
- L’élaboration d’une charte du contribuable qui encadre les droits et devoirs de l’administration et des contribuables en cas de contrôles, de manière à augmenter l’efficacité de ceux-ci et le niveau de confiance.
- S’agissant de la simplification administrative, il est également essentiel que les institutions avec lesquelles les entreprises sont en interaction en vertu d’obligations légales, favorisent un flux informatif le plus simplifié et uniforme. A cet égard, la FEB soutient le projet de modernisation de la sécurité sociale, eGOV 3.0 depuis sa création. Ce projet permet de moderniser la façon dont les données nécessaires à la sécurité sociale sont collectées auprès des employeurs. Le projet repose notamment sur la centralisation des données dans une « couche centrale de données » accessible, selon leurs besoins, à chaque institution de sécurité sociale et potentiellement, à d’autres acteurs. La nouvelle source de données est alimentée par les employeurs, leurs prestataires de services et les institutions à tous les niveaux, selon le principe du « only once ». Cela signifie que les mêmes données ne doivent être saisies qu’une seule fois. Les applications de ce projet sont nombreuses et offrent de nombreuses opportunités de simplification drastique de l’administration sociale pour les employeurs : suppression de l’attestation de vacances, disparition du compte individuel, transformation du certificat de chômage C4 en une version full électronique. Ce projet constitue également un outil pour la réalisation de gains d’efficience dans la sécurité sociale. La FEB demande donc que le déploiement

de ce projet puisse être intensifié afin de garantir son entrée en production dans les délais attendus et afin que certains développements (dont le C4 électronique) puissent être réalisés rapidement.

2.4 Vereenvoudig de toegang van KMO's tot overheidsopdrachten

Overheidsopdrachten vertegenwoordigen een belangrijke economische hefboom. Zij kunnen niet alleen worden gebruikt om publieke behoeften zo kostenefficiënt mogelijk in te vullen, maar ook om innovatie, de deelname van kmo's en de ontwikkeling van nieuwe technologische en industriële oplossingen te ondersteunen.

KMO's beschikken immers over veel know-how, innovatiekracht en flexibiliteit. Om de troeven van de KMO's beter te valoriseren moet ingezet worden op volgende pistes.

- Vermijdt administratieve lasten voor kmo's die disproportioneel zijn in verhouding tot de kans op deelname aan een overheidsopdracht.
- Deel grote overheidsopdrachten passend op in werkbare percelen (per artikel en op maat van kmo's).
- Stel 'best practices' voor kmo's op.

Overheden kunnen bovendien meer concurrentie en innovatie mogelijk maken door in overheidsopdrachten gebruik te maken van functionele specificaties en open standaarden, en ruimte te bieden aan consortia, kmo's en gespecialiseerde technologiebedrijven.

Ook innovatieve en pre-commerciële overheidsopdrachten moeten beter worden benut. Zo kunnen overheidsopdrachten bijdragen aan economische groei en strategische weerbaarheid, zonder de markt onnodig af te schermen of het aanbod bij een beperkt aantal grote leveranciers te concentreren.

3 Creëer een gunstig klimaat voor R&D en Innovatie

3.1 Behoud/verhoging van de federale fiscale incentives voor innovatie

In de voorbije twee decennia hebben opeenvolgende federale regeringen een aantrekkelijk kader voor R&D en innovatie-activiteiten in België opgezet. Dit heeft indrukwekkende resultaten opgeleverd. België zat 15 jaar geleden nog in de Europese middenmoot inzake R&D-inspanningen door het bedrijfsleven, maar staat nu aan de Europese top samen met Zweden. De O&O-uitgaven van ondernemingen bedroegen in 2024 zo'n 2,43% van het bbp, het op één na hoogste niveau in de Europese Unie. Deze focus op R&D en Innovatie maakt onze economie resistenter tegen negatieve economische schokken, maar zoals boven gezegd niet immuun voor de boven beschreven kostenproblematieken. Alleszins is het belangrijk dat de positieve maatregelen die in het verleden zijn genomen ter bevordering van R&D en Innovatie, in stand worden gehouden/verhoogd. Het gaat dan met name om:

- Niet-doorstorting bedrijfsvoorheffing voor researchers (zie hoger)
- De innovatieaftrek, die de inkomsten voortvloeiend uit bepaalde intellectuele eigendomsrechten (waaronder octrooien) voor 85% vrijstelt van vennootschapsbelasting.
- Technologie-aftrek, die deel uitmaakt van de investeringsaftrek en zo de aftrekbaarheid van bepaalde uitgaven verhoogt
- Gunstig fiscaal regime voor de vergoeding van onderzoekers die komen vanuit het buitenland (expats).
- Innovatiepremie, die toestaat om werknemers te belonen voor innovatieve ideeën.

3.2 Zorg dat Belgische bedrijven volop (kunnen) meespelen in door Europa medegefinancierde innovatieprojecten

Innovatie vindt steeds meer plaats op Europese schaal. De Belgische overheden moeten er daarom voor zorgen dat onze bedrijven een voortrekkersrol kunnen opnemen in Europese innovatie-initiatieven zoals IPCEI's, de Chips Act, projecten rond artificiële intelligentie, High Performance Computing (HPC) en Biotech.

Op het vlak van biotech moet België zijn voortrekkersrol opnieuw versterken en terug aansluiten bij de Europese top.⁴ Het aantal klinische onderzoeken is in België in de voorbije tien jaar immers met ongeveer 50% gedaald. Net in deze onderzoeken ligt een van de grootste troeven van ons innovatie-ecosysteem en onze internationale reputatie. Deze terugval is onder meer het gevolg van een moeilijke toegang tot financiering, complexe (Europese) regelgeving en lange doorlooptijden voor deelname aan Europese innovatieprogramma's.

Meer samenwerking en coördinatie nodig op een stabiel en gelijk speelveld

Een voortrekkersrol opnemen in deze cruciale innovatiedomeinen vereist een sterke samenwerking tussen de verschillende beleidsniveaus, voldoende nationale cofinanciering en een actieve ondersteuning van ondernemingen bij hun deelname. Zo creëren we een gunstig ecosysteem voor investeringen, versterken we onze innovatiecapaciteit en creëren we duurzame economische groei en hoogwaardige jobs.

Bij de toebedeling van Europese middelen, moeten we onze Belgische excellentie kunnen valoriseren als één van de criteria op basis waarvan die middelen worden gealloceerd. Verder moet er worden onderzocht hoe we de regels van staatssteun op het Europese speelveld meer gelijk kunnen maken voor alle lidstaten – het zogenaamde '*level playing field*'. Vandaag moet België te vaak de duimen leggen voor concurrerende buitenlandse projecten, omwille van de beperktere mogelijkheid om subsidies te verstrekken (gezien de toestand van onze overheidsfinanciën) in vergelijking met de ons omringende landen. Ceci passera notamment par davantage de co-financement par l'UE et/ou couplage à des programmes UE ; ceci, afin que les projets en question ne soient pas uniquement tributaires de financements par les Etats membres qui peuvent se le permettre.

Wie een gunstig klimaat wil scheppen voor innovatie, moet bovendien inzetten op een stabiel juridisch kader dat voorspelbaar is en, waar nodig, ook moet herbekeken worden om te anticiperen op de snel veranderende wereld. Daarom roepen we de federale regering ook op om Europese regelgeving (zoals bv. de AI Act of de Data Act) correct om te zetten en de concrete implementatie goed af te stemmen met en tussen de verschillende regio's. Er dient bij die omzettingen ook structureel overleg met het bedrijfsleven worden opgezet en de feedback van bedrijven en sectorfederaties dient ter harte te worde genomen zodat het regelgevend kader duidelijk, eenvoudig en werkbaar is. Als onze innoverende bedrijven niet weten wat mag en wat niet, zijn investeringen en externe financiering riskanter en kan er ook niet efficiënt aan O&O worden gedaan.

⁴ Het vermogen van België om investeringen in de life sciences aan te trekken, hangt af van het concurrentievermogen van de EU. Daarvoor zijn zowel een sterker Europees kader als een nationale uitvoering nodig die België positief onderscheidt, met bescherming van innovatie, klinische ontwikkeling, intellectuele eigendom en proportionele duurzaamheidskosten.

Dans le cadre des actuelles négociations relatives au futur budget de l'UE (MFF 2028-2034), il importe que les diverses autorités belges compétentes soutiennent une réorientation des moyens disponibles afin de soutenir davantage l'innovation (cf. e.a. les programmes HORIZON) et la compétitivité en général (cf. le nouveau ECF - European Competitiveness Fund).

3.3 Geef innovatie een plaats in overheidsopdrachten

Voorzie de mogelijkheid om in overheidsopdrachten, onder bepaalde omstandigheden, in te zetten op innovatie. Dit kan bijvoorbeeld zijn voor die producten, diensten of werken waarvoor nog geen adequaat alternatief op de markt is, voor (nieuwe) maatschappelijke uitdagingen, om groene en duurzame oplossingen te versnellen, enz.

Voorzie een duidelijk kader waarbinnen innovatie een toegevoegde waarde kan opleveren voor zowel de aanbestedende overheid, voor de uitvoerder van de opdracht, en voor het breder maatschappelijk belang. Hierdoor kan de overheidsopdracht een accelerator vormen voor innovatie en aldus de eigen industriële onafhankelijkheid bevorderen.

4 Breng ons onderwijs terug op topniveau. Moedig levenslang leren aan.

De beschikbaarheid van hoogopgeleide arbeidskrachten in ons land werd lang geroemd als onze belangrijkste grondstof. De achteruitgang van de kwaliteit van ons onderwijs is daarom een ernstig probleem. De economische groei van de toekomst zal in hoge mate bepaald worden door de mate waarin onze ondernemers en onze huidige en toekomstige arbeidskrachten kunnen inspelen op de opportuniteiten die digitalisering, AI, duurzaamheid en vergroening genereren. Deze uitdagingen komen in sneltempo op ons af en zullen in hoge mate bepalen hoe nieuwe jobs er zullen uitzien en welke competenties en skills ervoor vereist zullen zijn.

4.1 Levenslang leren een noodzaak

Technologische ontwikkelingen zorgen ervoor dat kennis en vaardigheden sneller verouderen dan ooit tevoren. Veel werknemers zullen tijdens hun loopbaan meerdere keren nieuwe competenties moeten verwerven of zich moeten heroriënteren naar andere functies. Levenslang leren moet daarom uitgroeien tot een structureel onderdeel van elke loopbaan.

Door de kortere levensduur van kennis neemt het belang aan bredere 'skill'- en competentieverwerving toe. Een loopbaan lang leren is een must. Het hoger onderwijs moet hierin een nog grotere rol spelen, naast de rol van elke burger zelf om zijn eigen loopbaan in eigen handen te nemen. De invoering van 'micro-credentials' kan hiertoe een belangrijke bijdrage leveren.

4.2 Levenslange vorming beter, eenvoudiger en efficiënter organiseren

Het voorzien van een jaarlijks individueel 'opleidingsrecht' van 5 dagen voor alle werknemers (met allerlei controlesystemen) is/was daarbij geen goed idee. De opleidingsnoden moeten door elk bedrijf kunnen worden georganiseerd in functie van de interne bedrijfsnoden en de opleidingsnoden werknemer per werknemer.

Daarom voorziet het huidige Regeerakkoord nu een hervorming en een gedeeltelijke hercollectivering van dat individueel opleidingsrecht.

Levenslang leren is een belangrijke gedeelde verantwoordelijkheid voor werknemers, werkgevers en de overheid (o.a. de regionale arbeidsbemiddelingsdiensten) waarin de nodige organisatorische flexibiliteit moet worden voorzien. Werknemers moeten gestimuleerd worden om hun competenties continu te ontwikkelen. Werkgevers moeten investeren in een sterke leercultuur, toegang geven tot opleiding en medewerkers begeleiden bij veranderingen in hun functie of loopbaan. Overheden moeten zorgen voor een stimulerend kader dat bijscholing eenvoudig en toegankelijk maakt.

De huidige regering heeft al een belangrijke stap gezet door de afschaffing van de Federal Learning Account (FLA), een draconisch controlesysteem om na te gaan of het door de vorige regering ingevoerde 5-daagse individueel opleidingsrecht werd nageleefd door de bedrijven. Daarnaast is de federale regering in samenwerking met de deelstaten bezig met de uitwerking van de ILA (Individual Learning Account), een veel nuttiger instrument dan de controle-tool die de FLA was. De ILA is een digitale toepassing voor alle burgers vanaf 15 jaar die een overzicht zal geven van gevolgde opleidingen, behaalde diploma's, certificaten, ...

Indien we willen komen tot vormings- en opleidingsinspanningen die veel nuttiger, eenvoudiger en efficiënter voorbereiden op een snel veranderende toekomst en zo de groei en de competitiviteit van onze bedrijven zullen ondersteunen, zal meer nodig zijn dan de ILA alleen. Via een interregionale samenwerking tussen de federale en de regionale overheden en sociale partners moeten we komen tot beleidsmaatregelen die het levenslang leren daadwerkelijk promoten. Onder meer het Vlaams Opleidingsverlof en het stelsel van 'Congé-éducation' in Wallonië en Brussel moeten ingezet worden om competenties op de werkvloer te versterken. Het is belangrijk dat deze stelsels eenvoudig, toegankelijk en administratief werkbaar blijven.

4.3 Onderwijs beter afstemmen op noden arbeidsmarkt

We moeten streven naar een optimalere aansluiting en synergie tussen arbeidsmarkt en onderwijs. Het leeraanbod moet sneller worden aangepast aan de noden van de arbeidsmarkt. De arbeidsmarktrelevantie staat hierbij voorop.

Stimuleer daartoe samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven om ervoor te zorgen dat opleidingen toekomstgericht zijn, relevant blijven voor de arbeidsmarkt en studenten praktische ervaring kunnen opdoen. Durf opleidingen met zeer zwakke arbeidsmarkresultaten in vraag te stellen of aan te passen.

4.4 Versterk financiële en digitale geletterdheid

Financiële en digitale vaardigheden zijn vandaag essentiële basiscompetenties voor burgers, werknemers en ondernemers. Een beter begrip van sparen, beleggen, kredieten, pensioenen, cyberveiligheid en online fraude verhoogt niet alleen de individuele weerbaarheid, maar ondersteunt ook ondernemerschap, investeringen en participatie aan de economie. Daarom vragen wij dat financiële educatie een structurele plaats krijgt in het onderwijs en dat levenslang leren ook aandacht besteedt aan financiële en digitale geletterdheid.

4.5 STEM opwaarderen en breed aanbieden

België behoort binnen de Europese Unie tot de landen met een bijzonder laag aandeel STEM-gediplomeerden in het hoger onderwijs. Zonder voldoende STEM-profielen komen onze innovatiecapaciteit en competitiviteit onder druk te staan.

- Moedig de studie van wetenschap, technologie, engineering en wiskunde aan om een sterke basis van technische vaardigheden te ontwikkelen.
- Werk hiervoor een geïntegreerd STEM-leerplan uit dat door alle secundaire scholen kan worden geïntegreerd.
- Integreer relevante inzichten uit internationaal wetenschappelijk onderzoek en internationale best practices in het STEM-beleid van de regio's.
- Maak de doelstelling van de 'herwaardering van beroeps- en technisch onderwijs' concreet.

4.6 Aandacht voor transversale skills (o.a. taalonderricht)

Creëer ruimte voor:

- Transversale skills
- Toekomstgerichte competenties zoals digitale vaardigheden, data-analyse, cyberveiligheid en AI-geletterdheid
- Sterker taalonderricht (vooral ook dat van de andere landstalen)

4.7 (Nog) meer inzetten op de combinatie van werken en studeren

Om de aansluiting met de arbeidsmarkt te verbeteren is het aangewezen om het stelsel van duaal leren en stages in het middelbaar en het hoger onderwijs verder uit te breiden.

Elke student zou tijdens zijn of haar parcours in aanraking moeten komen met het bedrijfsleven via een formule van stage of duaal leren. Duaal leren zou de meeste gevolgde formule moeten zijn in beroeps- en technisch onderwijs maar ook in de andere richtingen en in het hoger onderwijs moet hier meer op worden ingezet.

Daarnaast moet ook de combinatie werken en studeren toegankelijker worden gemaakt door:

- Een meer modulair aanbod
- Meer certificaties en 'micro-credentials' i.p.v. langlopende opleidingen of diploma's.

4.8 Motivatie leerkrachten verbeteren en hun kennis van het bedrijfsleven versterken

Het is aangewezen om leerkrachten de ruimte te bieden om via inleefstages een betere voeling te krijgen met het werkveld in de bedrijven. Promoot tegelijkertijd de inzet van gastleerkrachten uit de privésector.

Versterk de motivatie van de leerkrachten door de administratieve lasten drastisch te verlichten. Trek via gerichte omscholing oudere werknemers uit de privésector aan als leerkracht.

4.9 Motivatie leerlingen aanscherpen

De motivatie van leerlingen in het onderwijs kan dan weer worden aangescherpt door 'peer-to-peer'-vergelijkingen van resultaten opnieuw toe te laten. Men kan zich ook de vraag stellen of de leerplicht tot 18 jaar nog van deze tijd is en of sommige schoolmoeë leerlingen (en hun medeleerlingen) niet beter gemotiveerd zouden kunnen worden door hen sneller aan de slag te laten gaan en hen hun kennis en competenties nog verder te laten bijspijkeren tijdens hun loopbaan via de nodige opleidingen.

5 Zorg dat bedrijven zich aan goede voorwaarden kunnen financieren

5.1 Vermijd negatieve impact van Bazel III op kredieten aan Belgische KMO's en zorg minstens voor een universele rating voor KMO's

Het is de bedoeling van de Bazel III-akkoorden en hun implementatie (Bazel IV) om banken weerbaarder te maken tegen toekomstige crisissen. Dit wil men doen door hen hogere kapitaalvereisten op te leggen tegenover verstrekte bedrijfskredieten, en deze buffers meer te baseren op 'objectieve' externe kredietbeoordelingen (ratings).

De invoering van de finale Bazel III-regels voor Europese banken zou zo opnieuw een bijkomende kapitaalbehoefte creëren en de kredietverstrekking aan bedrijven in het algemeen een stuk duurder kunnen maken. Vooral ondernemingen zonder externe rating (99% van de Belgische KMO's) dreigen hun financiering duurder te zien worden.

Belgische en Europese banken beschikken vandaag nochtans al over sterke kapitaalbuffers en een robuust intern risicobeheer.

Er moet dus in eerste instantie ernstig overwogen worden om dit op Amerikaanse leest geschoeid systeem niet in te voeren in Europa, zeker gezien de VS zelf en aantal andere grote economieën (China) kiezen voor uitstel of een soepelere toepassing.

Wanneer men dit toch wenst in te voeren, moet minstens een systeem van universele of publieke kredietratings voor kmo's worden ingevoerd, naar het voorbeeld van bestaande centrale bankmodellen in sommige Europese landen.

5.2 Maak van België opnieuw een aantrekkelijk land voor beursintroducties en groeibedrijven

Om onze economische weerbaarheid en concurrentiekracht te versterken, moet België opnieuw aantrekkelijker worden voor ondernemingen die kapitaal willen aantrekken via de beurs. Een dynamische kapitaalmarkt vergroot de financieringsmogelijkheden voor ondernemingen, biedt investeerders toegang tot de groei van Belgische bedrijven en helpt spaargeld omzetten in productieve investeringen.

Wij pleiten daarom voor een geïntegreerde aanpak die beursintroducties en kapitaalmarktfinanciering stimuleert, met aandacht voor vereenvoudigde procedures, een competitief fiscaal en regelgevend kader, financiële educatie, voldoende onderzoekscapaciteit over Belgische ondernemingen en maatregelen die de liquiditeit van de markt versterken. Zo kan België uitgroeien tot een aantrekkelijk ecosysteem voor innovatieve ondernemingen, scale-ups en groeibedrijven.

5.3 Maak werk van een nieuwe stimulus voor investeringen in Belgische bedrijven (cfr. Cooreman-De Clercq)

België beschikt over een enorme voorraad privéspaargeld, maar een groot deel daarvan blijft geparkeerd op klassieke spaarrekeningen. Tegelijk kampen ondernemingen met hogere financieringskosten door de stijging van de langetermijnrente, terwijl de investeringsnoden voor de groene en digitale transitie groter zijn dan ooit. De historische wet Cooreman-De Clercq toonde aan dat fiscale stimuli spaargeld kunnen omzetten in productief kapitaal voor de reële economie. Een hedendaagse variant kan daarom een krachtige hefboom zijn om particuliere middelen te mobiliseren voor investeringen die onze productiviteit, concurrentiekracht en welvaart op lange termijn versterken.

Een moderne variant van Cooreman-De Clercq kan bovendien aansluiten bij de Europese discussie rond ‘Savings & Investment Accounts’. België kan hierbij een voortrekkersrol opnemen door een eenvoudig, digitaal en fiscaal aantrekkelijk kader te creëren dat spaarders aanmoedigt om een deel van hun vermogen te investeren in ondernemingen, innovatie, infrastructuur en de transities die onze economie nodig heeft.

De Zweedse Investeringssparkonto (ISK) kan daarbij tot voorbeeld dienen. Het illustreert hoe een eenvoudig, transparant en stabiel kader, beleggen voor particulieren aantrekkelijker kan maken.

5.4 Verbeter de financieringsketen van startup tot groeibedrijf

Innovatieve start-ups, scale-ups en AI-ondernemingen hebben daarnaast ook nog nood aan andere vormen van risicodragend kapitaal: ‘venture capital’, groeikapitaal, investeringen via Family Offices of Business Angels, ...

We stellen voor om te werken aan een beter functionerende financieringsketen van startup tot groeibedrijf, waarbij ook aandacht is voor de Europese schaal en innovatie-instrumenten op EU-niveau.

Daarbij is het belangrijk om voor scale-ups en groeibedrijven per groeifase de kapitaalkloven te identificeren en private co-investering te helpen activeren zonder de markt te verdringen.

Belangrijk element daarbij is het verbeteren van de voorwaarden voor venture capital, corporate venturing, werknemersparticipatie (stock options), internationale investeerders en grensoverschrijdende fondsen.

5.5 Soutien à la “Saving & Investment Union » en discussion au niveau UE

Dans la lignée du point précédent, et dans une logique de diversification de l'accès au capital pour les entreprises de toutes tailles, nous appelons les autorités compétentes à soutenir activement les travaux relatifs à la mise en place de la ‘Saving & Investment Union’ (auparavant

appelé ‘Capital Market Union’) au niveau UE. Cette initiative doit permettre de mieux mobiliser l’épargne européenne au bénéfice de l’économie réelle, de faciliter l’accès des PME et des entreprises innovantes au financement et de renforcer la compétitivité européenne.

La Belgique pourrait également jouer un rôle moteur, aux côtés des Pays-Bas et du Luxembourg, dans le développement de projets pilotes inspirés du concept de « 28e régime » ou du projet EU Inc., afin d’accélérer l’intégration des marchés de capitaux européens.

5.6 Stem prudentiële regelgeving af op de Europese investeringsambities

Om de doelstelling van de ‘Savings and Investments Union’ waar te maken, moeten verzekeraars en andere institutionele beleggers makkelijker op lange termijn kunnen investeren in bedrijven en strategische projecten. Daarom vragen wij de overheid om na te gaan welke Belgische prudentiële regels strenger zijn dan de Europese regels, en die te vereenvoudigen of af te schaffen als ze niet langer nodig of proportioneel zijn. Waar mogelijk moeten onnodige overlappingen, bijkomende buffers en rapporteringsverplichtingen worden weggewerkt. Zo ontstaat een eenvoudiger prudentieel kader dat investeringen in de reële economie ondersteunt.

5.7 Mobiliseer kapitaal door meer in te zetten op publiek-private samenwerking

En outre, le développement des partenariats public-privé (PPP) constitue un levier essentiel pour accélérer les investissements dans les infrastructures publiques telles que les écoles, les routes, les ponts, les hôpitaux ou encore les réseaux de mobilité et d’énergie. Dans un contexte de contraintes budgétaires croissantes pour les pouvoirs publics, les PPP permettent de mobiliser des capitaux privés et des expertises complémentaires afin de réaliser plus rapidement des projets indispensables à la compétitivité économique et au bien-être des citoyens. En associant les secteurs public et privé autour d’objectifs communs, ces partenariats favorisent également une meilleure maîtrise des coûts, une gestion plus efficace des risques et une approche davantage orientée vers les résultats et l’innovation. Le recours accru aux PPP doit dès lors être simplifié, amplifié et faire partie intégrante d’une stratégie ambitieuse de modernisation et de renouvellement des infrastructures de notre pays (voir aussi le Chapitre 7).

5.8 Geen nieuwe bankentaksen die kredietcapaciteit inperken

De Belgische banksector behoort vandaag al tot de zwaarst belaste van Europa. Bovenop de algemene vennootschapsbelasting dragen banken meer dan 1,7 miljard euro per jaar bij via sectorspecifieke heffingen, waardoor hun totale bijdrage aan de Belgische overheidsfinanciën vorig jaar opliep tot meer dan 6 miljard euro. Een verdere verhoging van de bankentaks zou deze uitzonderlijke fiscale druk nog versterken.

Deze taks blijft ook niet zonder gevolgen voor de economie. Extra belastingen beperken de capaciteit van de banken om kredieten te verstrekken en verhogen de kostprijs van financiering.

Bovendien creëert een verdere verhoging van de bankentaks een ernstig concurrentieel nadeel ten opzichte van andere Europese landen. Terwijl de Europese Commissie de noodzaak benadrukt om investeringen en concurrentiekracht te versterken, dreigt België een van zijn belangrijkste financierders van de economie extra te belasten. Dat ondermijnt niet alleen de aantrekkelijkheid van ons financieel ecosysteem, maar ook de investeringscapaciteit van de Belgische economie als geheel.

Voor kmo's zijn de gevolgen bijzonder groot. Omdat zij voor hun groei en investeringen sterk afhankelijk zijn van bankfinanciering, dreigen hogere lasten voor banken zich te vertalen in duurdere kredieten en strengere financieringsvoorwaarden. Dat kan investeringen afremmen net wanneer onze economie nood heeft aan extra groeikracht.

De prioriteit moet zijn om investeringen aan te moedigen, niet om de financiering ervan zwaarder te belasten. Een competitieve banksector is een noodzakelijke voorwaarde voor een competitieve economie.

6 Zorg voor snellere en eenvoudigere vergunningsprocedures voor bedrijven

Belgische bedrijven hebben steeds meer moeite om voor hun innovatie- of uitbreidingsprojecten de nodige vergunningen te bekomen. Zeker in de industrie is het bijzonder moeilijk geworden om investeringsprojecten die toekomstige groei mogelijk maken, vergund te krijgen.

Dit is het gevolg van een toenemende regeldrift op Europees niveau, die het lokale en regionale vergunningstraject (dat op zich ook al voor vereenvoudiging en versnelling vatbaar is/was) nog moeilijker en complexer heeft gemaakt, en een heel aantal actiegroepen en NIMBY-bewegingen bijkomende juridische argumenten heeft aangereikt.

Het gevolg hiervan is dat in een dichtbevolkt gebied als Vlaanderen bv. één derde van alle vergunningen voor economische activiteiten een ongunstige beslissing krijgt. Wanneer in hoger beroep wordt gegaan bij de Vlaamse Raad voor Vergunningsbetwistingen wordt dan ook nog eens 70% van de vergunningsbeslissingen (o.a. op basis van al deze nieuwe op elkaar gestapelde rechtsregels) vernietigd.

Et la Wallonie n'échappe pas non plus à cette problématique : allongement des délais d'obtention des permis, études environnementales dont l'ampleur et le niveau de détail s'apparentent parfois davantage à des thèses de doctorat qu'à des outils d'aide à la décision, normes imposées régulièrement déconnectées de la viabilité économique des projets, multiplication des recours et insécurité juridique accrue pour les porteurs de projets. En in Brussel is dit vaak nog problematischer. Cette situation est d'autant plus préoccupante que les entreprises situées en région wallonne et bruxelloise souffrent d'un handicap compétitif supplémentaire par rapport à la Flandre et aux états limitrophes lié à l'absence de permis d'environnement à durée indéterminée.⁵

De prioriteit moet in de drie landsdelen dan ook gaan naar maatregelen die die vergunningverlening voor industriële projecten sneller, voorspelbaarder en rechtszekerder maken. Dit zou bijvoorbeeld kunnen gebeuren door voorspelbare en juridisch afdwingbare behandelingstermijnen vast te leggen.

En ook bouwvergunningen ingewikkeld en traag

Cette problématique ne concerne pas uniquement les permis environnementaux ou d'exploitation industrielle. Elle touche également les permis d'urbanisme et de construction, dont les délais d'examen par les administrations, la complexité et l'insécurité juridique

⁵ En Wallonie la durée maximale d'un permis d'environnement était de 20 ans (mais réforme en cours). A Bruxelles elle n'est même que de 15 ans.

constituent un frein croissant au développement de nouveaux projets de construction et donc des entreprises de construction.

6.1 Europa: ‘omnibus on permitting’

Het is dan ook hoognodig dat de Europese beslissingsorganen zich beraden over de gecombineerde impact op de competitiviteit van de bedrijven en de economische groei van EU-richtlijnen zoals de Habitatrichtlijn, de Vogelrichtlijn, de Kaderrichtlijn Water en de Natuurherstelwet.

Deze moeten in hun geheel worden bekeken en meer risicogebaseerd worden gemaakt, zodat ook in dichtbevolkte gebieden nog economische ontwikkeling mogelijk is. Er is dus nood aan een omvattende Omnibus rond Europees milieubeleid en vergunningen die veel verder gaat dan de huidige relatief beperkte Omnibus VIII rond milieuregelgeving.

Daarbij moeten die Richtlijnen ook minder rigide en meer contextgebonden worden gemaakt, zodat lidstaten of deelregio’s kunnen rekening houden met bepaalde parameters zoals de bevolkingsdichtheid en/of de economische structuur van een land.

6.2 Regio’s: verbeteringen mogelijk o.a. door overname van elkaars ‘goede praktijken’

Daarnaast kunnen er op regionaal niveau ook nog fundamentele vereenvoudigingen in het proces van vergunningverlening worden gerealiseerd. Daarbij kunnen de verschillende Gewesten in ons land nog wel wat leren van een aantal goede praktijken in de andere Gewesten.

Zo zouden Wallonië en Brussel een voorbeeld kunnen nemen aan de volledig gedigitaliseerde vergunningsprocedure via het Vlaamse ‘Omgevingsloket’. Ook het feit dat exploitatievergunningen in Vlaanderen in principe worden uitgereikt voor onbepaalde termijn (dus zolang er niets fundamenteels wijzigt), zou tot aanbeveling kunnen strekken voor Brussel en Wallonië. Daar moeten vergunningen (dus ook die met ongewijzigde impact) elke 15 resp. 20 jaar worden vernieuwd.

Anderzijds zou Vlaanderen wel een voorbeeld kunnen nemen aan de wijze waarop de Waalse administraties op een meer proactieve, oplossingsgerichte wijze bereid zijn om te interageren over vergunningsaanvragen met de ondernemingen in kwestie.

Concreet zou het goed zijn dat er per gewest één herkenbaar aanspreekpunt zou worden opgericht dat adviezen coördineert en complexe projecten proactief begeleidt.

Daarnaast kunnen de regio’s ook onnodige afstandsregels inperken of verwijderen. We denken daarbij bv aan beperkingen op vlak van ontwikkeling van windenergie in bosomgevingen in Wallonië en de verstrengde afstandsregels in Vlaanderen.

6.3 Federaal: snellere procedures bij Raad van State

Op het federale niveau kan er tenslotte actie worden ondernomen op het vlak van:

- De snelheid waarmee beroepen tegen vergunningsbeslissingen (voor het Waalse en Brusselse niveau) worden afgehandeld bij de Raad van State.
- De draagwijdte van Art. 23 in de Grondwet (het ‘standstill’-beginsel), dat veel te breed wordt geïnterpreteerd en daardoor een hinderpaal dreigt te vormen voor economische ontwikkeling.

7 Blijf investeren in infrastructuur

7.1 Energie-infrastructuur

De toenemende elektrificatie van de economie, de verdere uitbouw van koolstofarme productiecapaciteit en de groeiende vraag naar netaansluitingen dreigen van het elektriciteitsnet een belangrijke bottleneck voor economische groei te maken. Bedrijven worden steeds vaker geconfronteerd met netcongestie, lange aansluittermijnen en onzekerheid over beschikbare capaciteit.

Een versnelde uitbreiding en versterking van zowel het transmissie- als distributienet is daarom cruciaal, in combinatie met het benutten van de flexibiliteit (aanpassing van de afname en injectie op basis van de situatie op het net). Daarbij moet worden onderzocht hoe noodzakelijke investeringen kunnen worden gedaan zonder dat deze zich vertalen in sterke stijgingen van de nettarieven, en zo het gunstig effect van de energienorm tenietdoen.

Naast elektriciteitsinfrastructuur moeten België en de regio's versneld werk maken van infrastructuur voor de industriële transitie, waaronder CO₂-transport en toegang tot opslag, waterstof en andere koolstofarme moleculen en de noodzakelijke pijpleidingverbindingen tussen industriële clusters, havens en buurlanden. Omdat dergelijke infrastructuur vaak meerdere gebruikers en beleidsniveaus omvat, zijn duidelijke governance, langetermijnplanning, grensoverschrijdende samenwerking en een evenwichtige verdeling van kosten en risico's noodzakelijk.

Daarnaast moet België de ontwikkeling van bijkomende elektriciteitsproductie versnellen. De vraag naar competitieve, koolstofarme elektriciteit zal de komende decennia sterk toenemen. In dat kader is het essentieel dat er snel vooruitgang wordt geboekt met de ontwikkeling van de eerste Prinses Elisabethzone (PEZ I).

Het VBO verwelkomt eveneens de hernieuwde Belgische nucleaire ambities. Na de beleidskeuzes van de voorbije maanden komt het er nu op aan deze ambities te vertalen in een duidelijke 'roadmap' met concrete mijlpalen, investeringsbeslissingen en verantwoordelijkheden. Een heldere governance-structuur, met duidelijke taakverdeling tussen federale overheid, regulatoren en betrokken stakeholders, is noodzakelijk om de uitvoering te versnellen.

Het VBO steunt de mogelijkheid voor projectontwikkelaars om, op vrijwillige basis, Power Purchase Agreements (PPA's) af te sluiten in het kader van hun deelname aan offshore (of nucleaire) aanbestedingen. Voor ondernemingen bestaat het belangrijkste voordeel erin toegang te krijgen tot hernieuwbare elektriciteit met een grotere prijsvoorspelbaarheid (en dus een lagere blootstelling aan de volatiliteit van de groothandelsmarkten).

7.2 Mobiliteitsinfrastructuur

Les infrastructures de mobilité constituent l'un des fondements de la croissance économique et de la compétitivité de la Belgique. Elles permettent aux travailleurs d'accéder à leur emploi, aux entreprises d'acheminer leurs marchandises et aux chaînes logistiques de fonctionner efficacement. Face à la congestion croissante, au vieillissement de certaines infrastructures et à l'augmentation des besoins de mobilité, il est essentiel de garantir un entretien régulier, prévisible et transparent des infrastructures existantes. Préserver et moderniser le patrimoine actuel est souvent aussi important que la réalisation de nouveaux projets. Des infrastructures fiables et performantes réduisent les coûts pour les entreprises, améliorent la productivité et renforcent l'attractivité économique de notre pays.

Il est nécessaire de poursuivre la modernisation des réseaux et le développement de nouvelles capacités lorsque cela est nécessaire, tant pour le transport de personnes que pour le transport de marchandises. Une attention particulière doit être accordée au fret ferroviaire et à son interopérabilité avec les réseaux européens. L'élimination des goulots d'étranglement, le déploiement des standards européens et l'amélioration des connexions avec les ports, plateformes logistiques et zones d'activité économique sont essentiels pour renforcer la compétitivité de nos entreprises et favoriser le report modal. En parallèle, le développement des infrastructures fluviales, portuaires et multimodales doit permettre une meilleure utilisation des différents modes de transport en fonction de leurs atouts respectifs.

Les investissements doivent s'inscrire dans une vision intégrée de la mobilité au niveau belge reliant la route, le rail, les voies navigables, les ports, les aéroports, les infrastructures énergétiques et les réseaux de recharge. Les défis de demain -électrification des véhicules, transition énergétique, digitalisation des transports et évolution des flux logistiques - nécessitent une approche cohérente et coordonnée entre les différents niveaux de pouvoir. Les investissements dans les infrastructures ne constituent pas une dépense mais un investissement stratégique dans la croissance, la résilience de l'économie et la prospérité future du pays. Ils créent les conditions nécessaires à une mobilité plus durable, à une logistique plus efficace et à une activité économique plus forte, contribuant de facto au renforcement durable des finances publiques.

7.3 Digitale en technologische infrastructuur

Naast energie- en mobiliteitsinfrastructuur vormt ook een betrouwbare digitale en technologische infrastructuur een essentiële voorwaarde voor economische groei. De snelle ontwikkeling van artificiële intelligentie, cloudtoepassingen en datagedreven productieprocessen verhoogt de behoefte aan performante connectiviteit, voldoende reken- en datacapaciteit, veilige cloudinfrastructuur en een hoog niveau van cyberbeveiliging.

België moet daarom blijven investeren in de verdere uitbouw van deze infrastructuur en tegelijk verzekeren dat onze ondernemingen toegang hebben tot de technologieën en capaciteiten die zij nodig hebben om te innoveren en op te schalen. Daarbij moet maximaal worden aangesloten bij bestaande Belgische, Benelux- en Europese initiatieven en ecosystemen, zodat versnippering en de creatie van nieuwe, overlappende structuren worden vermeden.

Voor kritieke toepassingen moet bovendien voldoende aandacht gaan naar de continuïteit en weerbaarheid van de gebruikte infrastructuur. Ondernemingen en overheden mogen niet onnodig afhankelijk worden van één leverancier of technologie. Open standaarden, interoperabiliteit, dataportabiliteit en werkbare overstap- en terugvalmogelijkheden zijn daarom essentieel. Dit betekent niet dat uitsluitend voor Belgische of Europese leveranciers moet worden gekozen: samenwerking met betrouwbare internationale technologiepartners moet mogelijk blijven wanneer de risico's beheersbaar zijn.

Investeringsmogelijkheden mogen ten slotte niet alleen worden beoordeeld op basis van de infrastructuur die wordt gebouwd of de capaciteit die wordt geïnstalleerd. Doorslaggevend is of deze infrastructuur daadwerkelijk door ondernemingen wordt gebruikt, bijdraagt aan productiviteitsgroei en onze technologische en industriële weerbaarheid versterkt.

8 Geen nieuwe belastingen op ondernemerschap

La fiscalité constitue un outil essentiel au service du développement économique et social d'un pays. Or, la Belgique demeure l'un des États où la pression fiscale est la plus élevée, ce qui pèse sur la compétitivité des entreprises, le pouvoir d'achat des ménages et l'attractivité du territoire. Il est dès lors indispensable de simplifier et d'alléger la fiscalité afin de stimuler l'activité économique et l'investissement.

De regering nam evenwel al een aantal maatregelen die de fiscale druk op ondernemingen, ondernemers en investeerders nog verder hebben verhoogd. Zo zagen we de bevrozing van de kortingen op de bedrijfsvoorheffing voor researchers, de verhoging van de roerende voorheffing voor kmo's (liquidatiereserve en VVPR bis), de verhoging van de vennootschapsbijdrage, de verstrenging van de DBI-voorwaarden, de verdubbeling van de effectentaks en de introductie van een meerwaardebelasting op financiële activa.

De opeenstapeling van al deze maatregelen met hun relatief grote complexiteit en onvoorspelbaarheid, heeft ons land aanzienlijk minder aantrekkelijk gemaakt voor ondernemers, ondernemingen en buitenlandse investeerders. Terwijl die juist onontbeerlijk zijn om de groei in ons land te versterken...

Het is dus belangrijk om eindelijk te komen tot een duidelijke langetermijnstrategie rond de fiscaliteit voor ondernemingen, ondernemers en investeerders waarbij een stabiel fiscaal kader in het vooruitzicht wordt gesteld.

8.1 Vennootschapsbelasting eenvoudiger en naar 20% voor alle bedrijven

Dit zou op termijn bijvoorbeeld kunnen bestaan in een vennootschapsbelastingtarief voor alle bedrijven van 20% met minder complexe uitzonderingen. Eventueel met een gefaseerd - maar duidelijk en rechtszeker - tijdspad in die richting.

Het absolute minimum is een 'standstill' zodat de fiscale druk op ondernemers, ondernemingen en investeerders in de komende jaren alvast niet verder toeneemt en de fiscale regels niet nog complexer worden.

8.2 Kortingen bedrijfsvoorheffing cruciaal voor concurrentievermogen

Daarnaast moeten ook de cruciale kortingen op de bedrijfsvoorheffing die eigenlijk maatregelen zijn om de loonkosten te verlagen, worden gevrijwaard (zie ook de hoofdstukken 1 en 3).

8.3 Geen nieuwe sectorale belastingen

Vermijd ook nieuwe sectorale of productspecifieke fiscale en parafiscale lasten die de concurrentiepositie van Belgische producenten aantasten, grensaankopen stimuleren en de volledige waardeketen onder druk zetten.

8.4 Geen contraproductieve regionale en lokale ‘belastingen op vooruitgang’

Er dient ook een halt te worden toegeroepen aan de opnieuw opduikende belastingen op industrieel materieel en outillage, belastingen op motoren (drijfkracht) en andere vergelijkbare heffingen op regionaal en lokaal niveau.

Er mogen door de gewesten en de gemeenten geen bijkomende fiscale lasten worden opgelegd op nieuwe investeringen. Een dergelijke aanpak zou de aantrekkelijkheid van ons grondgebied ondermijnen, productieve investeringen ontmoedigen en het concurrentievermogen van de Belgische economie aantasten. Daarnaast dreigen die ook het gelijk speelveld tussen de gewesten te verstoren. Zo is het geleidelijk uitfasen van de vrijstelling van onroerende voorheffing op industrieel materieel en outillage in Wallonië vanaf januari 2026, terwijl deze in Vlaanderen vrijgesteld blijft, schadelijk voor de economische cohesie van het land en leidt die tot een concurrentieverstoring tussen ondernemingen afhankelijk van hun vestigingsplaats.

Het is ook belangrijk dat overheden op alle niveaus zich onthouden van andere belastingen op productiviteitsversterkende vooruitgang, zoals belastingen op computerschermen of automatisering (robot-taxen).

8.5 Geen nieuwe vermogensbelasting

België behoort vandaag al tot de landen met de hoogste belastingdruk op vermogen. Door de combinatie van onder andere onroerende voorheffing, erf- en schenkbelastingen, registratierechten, roerende voorheffing, beurstaks en effectentaks en nu ook meerwaardebelasting, worden vermogens op verschillende momenten en in verschillende vormen belast. De opbrengsten uit deze vermogensbelastingen liggen aanzienlijk hoger dan in veel van onze buurlanden, wat de internationale concurrentiepositie van ons land onder druk zet.

Ook de fiscale behandeling van inkomsten uit vermogen is de voorbije jaren verder verzwaard. Dividenden en interesten worden reeds zwaar belast en sinds kort geldt bovendien een belasting op meerwaarden op aandelen en andere financiële activa, wat het al overvolle fiscale arsenaal vervolledigt. Sparen en investeren wordt dus al zeer zwaar belast, soms zelfs ongeacht of daadwerkelijk rendement wordt gerealiseerd.

Een duurzaam groeibeleid vereist dat kapitaal wordt aangemoedigd om geïnvesteerd te worden in ondernemingen, innovatie en economische activiteiten. Nieuwe belastingen op

vermogen remmen investeringen af, ondergraven de aantrekkelijkheid van België en tasten het vertrouwen van spaarders en investeerders aan.

8.6 Pas de nouvelles taxes sur les entreprises au niveau UE

Dans le cadre des actuelles négociations relatives au futur budget UE pluriannuel (MFF - 2028-2034), nous demandons aux autorités belges de ne pas soutenir les propositions de nouvelles “ressources propres pour l’UE” déjà formulées par la Commission européenne et/ou par le Parlement européen, qui conduiraient à un alourdissement de la charge fiscale et parafiscale sur les entreprises (ex : nouvelle taxe forfaitaire sur les entreprises – CORE).

8.7 Geen buitensporige administratieve lasten bij fiscale controles

Les contrôles fiscaux doivent enfin être menés dans le strict respect de la loi ainsi que des droits des contribuables et des entreprises. Leur objectif devrait être d'accompagner les acteurs économiques dans l'utilisation correcte des dispositifs fiscaux prévus par le législateur, et non de créer une insécurité juridique par des interprétations excessivement restrictives. À cet égard, le contrôle de la mesure de dispense du versement du précompte professionnel pour le travail en équipe donne parfois lieu à des exigences disproportionnées, certains contrôleurs ajoutant des conditions qui ne figurent pas dans la législation.

8.8 Geen belasting op zogenaamde ‘overwinsten’ en respecteer de marktgebaseerde prijsvorming

Lors de crises économiques ou géopolitiques, la tentation existe régulièrement d'introduire des prélèvements exceptionnels sur les soi-disant « surprofits » réalisés par certains secteurs (comme cela a été le cas pour le secteur de l'énergie lors de la crise énergétique de 2022). De telles taxes ne constituent cependant pas une forme structurelle ou durable de fiscalité, quel que soit le secteur ou l'activité économique visé : elles sont souvent appliquées rétroactivement et de manière arbitraire, elles sapent la sécurité juridique et découragent précisément les investissements dont notre économie a besoin. De plus, elles portent atteinte à la confiance des investisseurs dans la stabilité du cadre fiscal belge et européen.

Il est dès lors important que les autorités ne mettent en place aucune nouvelle taxe sur les surprofits, quel qu'en soit le secteur, et que les mécanismes existants de formation des prix basés sur le marché restent intacts. Ces mécanismes sont essentiels pour harmoniser efficacement l'offre et la demande, envoyer les signaux d'investissement nécessaires aux entreprises et garantir à long terme la disponibilité de biens et services essentiels pour notre économie. Toute intervention perturbant ce fonctionnement du marché risque d'avoir des effets contre-productifs sur les investissements et le développement économique durable, quel que soit le secteur concerné.

9 Blijf inzetten op een flexibele arbeidsmarkt en een flexibel arbeidsrecht

9.1 Geboekte vooruitgang inzake arbeidsflexibiliteit biedt groeikansen

Een flexibele arbeidsmarkt en een flexibel arbeidsrecht zijn belangrijke concurrentiefactoren en dus essentiële ingrediënten voor groei. Hierin werden het laatste jaar grote stappen genomen in onder meer nachtarbeid, vrijwillige overuren, studentenarbeid en flexi-jobs. De individuele annualisering van de arbeidstijd moet zijn beslag nog krijgen.

Une évaluation de ces mesures devrait pouvoir être menée à court terme afin de voir si des améliorations ou de nouvelles mesures ne sont pas nécessaires.

9.2 Maar verplichte arbeidstijdsregistratie zou een stap achteruit betekenen...

Een flexibele arbeidsmarkt vereist ook dat de administratieve lasten die gepaard gaan met personeelsbeheer tot het essentieel noodzakelijke worden beperkt om het ondernemerschap niet te belemmeren.

Een algemene verplichting tot arbeidstijdregistratie vanaf 2027, gaat hier evenwel diametraal tegenin. Deze zadelt ondernemingen immers op met bijkomende administratieve lasten en extra kosten zoals kosten voor de aanschaf en implementatie van systemen, de bewaring en de opvolging van gegevens, het uitvoeren van controles, het op poten zetten van interne procedures, de opleiding van medewerkers en de verwerking van gegevens en betwistingen.

Wij pleiten er dan ook voor dat de regering deze beslissing heroverweegt.

9.3 ... en te uitgebreide ontslagbescherming weegt op jobcreatie

Daarnaast zorgt het rigide ontslagrecht en de veelheid aan ontslagbeschermingen en cumulmogelijkheden voor een gebrek aan mogelijkheden tot arbeidsmobiliteit. Daarom stellen we voor om:

- Geen nieuwe vormen van ontslagbescherming in te voeren
- De cumul van vergoedingen i.v.m. ontslagbescherming sterk te beperken.
- De bescherming van werknemers die een klacht wegens pesterijen indienen terug te brengen naar de situatie vóór de wetswijziging van 2023, in lijn met de cassatierechtspraak van 2020.

M.b.t. de Wet van 19-03-1991 over de sociale verkiezing van werknemersvertegenwoordigers, stellen we voor om:

- De duur van de bescherming van niet-verkozen kandidaten bij sociale verkiezingen (2 à 4 jaar) in te korten naar 6 maanden na de verkiezingsuitslag;

- Een derde ontslagmotief (gedrag of incompetentie) in te voeren;

Een cumulverbod in te voeren voor beschermingsvergoedingen met andere ontslagvergoedingen (bv. discriminatie).

9.4 Vereenvoudig en versnel de procedures voor arbeidsmigratie en controleer efficiënter op eventuele misbruiken rond detachering

Vereenvoudig en versnel de aanvraagprocedure voor single permits voor buitenlandse werknemers.

Versterk de controle op het naleven van de regels rond internationale detachering en zorg dat malafide bedrijven effectief gesanctioneerd worden.

9.5 Maak uitzendarbeid van onbepaalde duur mogelijk

Deze contractvorm combineert werkzekerheid en opleidingskansen voor uitzendkrachten met flexibiliteit voor ondernemingen en kan een belangrijke rol spelen bij het invullen van knelpuntberoepen.

9.6 Maak openingsuren en openingsdagen vrijer en maak ook personeelsinzet dan aantrekkelijk

Een andere belangrijke hefboom om de groei te versterken, is een liberalisering van de Wetgeving rond de openingsuren van winkels en van de verplichte wekelijkse sluitingsdag. Nu gaan heel wat opportuniteiten van aankopen van goederen of diensten verloren omdat winkels op heel wat tijdstippen simpelweg gesloten zijn. En bovendien krijgen deze fysieke winkels steeds meer concurrentie van (veelal buitenlandse) e-commerce-kanalen die 24u op 24 en 7 dagen op 7 open zijn en vaak ook 'volgende dag-levering' kunnen beloven. Nochtans is het bestaan van fysieke winkels van groot belang voor de leefbaarheid van veel binnensteden. Als zij wat vrijere openingsuren zouden kennen (en dus ook 's avonds) zou dit ook een aangename veiligheidsdynamiek in de steden kunnen brengen. Het creëren van een gelijk speelveld voor handel ten opzichte van buitenlandse, vooral niet-Europese, e-commerceplatformen is essentieel.

Op voorstel van federaal Minister Simonet is in het Parlement recent een Wet goedgekeurd die de toegelaten openingsuren van winkels uitbreidt van 20 uur naar 21 uur en de verplichte wekelijkse sluitingsdag afschaft. Dit is uiteraard een belangrijke stap in de goede richting en geeft handelaars meer vrijheid en flexibiliteit om in te spelen op de behoeften van hun klanten.

Nog beter voor de groei in ons land, zou echter de volledige opheffing zijn van al deze beperkingen op openingsuren. Winkels zouden hun openingsuren dan volledig vrij kunnen

kiezen, zodat ze die perfect kunnen afstemmen op de uren waarop er de meeste vraag is naar bepaalde producten of diensten.

Om van zo'n hervorming een succes te maken, is het belangrijk dat personeelsleden tijdens die vrijere openingsuren kunnen worden ingezet zonder al te grote meerkosten. Als die bijkomende personeelsinzet plaatsvindt op uren waar er meer omzet wordt gedraaid, zal ook de productiviteit van deze arbeidsinzet vergroten, wat eveneens een wat betere verloning zou kunnen mogelijk maken. Ook op dit punt lijkt een win-win tussen distributie-ondernemingen en hun werknemers dus wel mogelijk.

10 Benut elk talent, vermijd zo krapte op de arbeidsmarkt en maak groei mogelijk

10.1 Herinschakeling van werklozen wiens uitkering is beperkt in de tijd

Om groei te kunnen realiseren, is het ook essentieel dat voldoende gemotiveerde arbeidskrachten beschikbaar zijn en kunnen worden ingeschakeld in de bedrijven. Ook op dit punt zijn in het voorbije jaar al een aantal belangrijke maatregelen genomen:

- Voor 200.000 werkzoekenden die langdurig (meer dan 2 jaar) werkloos waren, werd de werkloosheidsuitkering beperkt in de tijd. Het beperken van de uitkering in de tijd is geen eindpunt. Het is nu zaak om deze personen intensief op te volgen en terug naar werk te leiden. Daarbij is intensieve opvolging nodig door de bevoegde overheidsinstellingen: zowel de (federaal aangestuurde) lokale OCMW's als de regionale arbeidsbemiddelingsdiensten en beroepsopleidingsorganisaties.
- Voor de uitvoering (opleiding, begeleiding, bemiddeling, ...) dient maximaal te worden samengewerkt met private partijen die over het netwerk en de expertise beschikken om tot een optimaal activeringsresultaat te komen. Om de effecten van deze voor de arbeidsmarkt belangrijke hervorming op te volgen, kan ook best een gedetailleerde monitoring worden opgezet van de resultaten.

10.2 Reïntegratie van langdurig zieken en meer arbeidsmobiliteit

Daarnaast dient een versnelling hoger te worden geschakeld m.b.t.

- Het 'terug naar werk'-beleid voor de 576.000 langdurig zieken in België.
- De activering van de moeilijkste doelgroepen op de arbeidsmarkt: oudere personen (met bijzondere aandacht voor zestig plussers), personen met een handicap, personen met een migratieachtergrond in het algemeen en meer bepaald moeders met een migratieachtergrond ... Voor elk van deze doelgroepen moet een gericht actieplan opgezet worden, dat rekening houdt met de specifieke drempels.
- Het verbeteren van de arbeidsmobiliteit tussen de Regio's: Actiris, Forem, VDAB én RVA moeten op een intensieve wijze samenwerken om vacatures over de gewestgrenzen in te vullen. Binnen vijf jaar moet het vanzelfsprekend zijn dat Franstaligen in Vlaanderen werken en omgekeerd, en dat er ook binnen de gewesten tussen de provincies meer mobiliteit tot stand komt.
- Het re-integratiebeleid voor arbeidsongeschikten moet worden versterkt door arbeidsongeschikten met arbeidspotentieel systematisch door te verwijzen naar erkende Terug-Naar-Werk-begeleiding via de regio's of via het Terug-naar-Werk-fonds. Het eerste fysieke contact door de adviserende arts moet sneller gebeuren dan het voorziene einde van de vierde maand arbeidsongeschiktheid. Een begeleiding op maat

van de arbeidsongeschikte verhoogt de kans op een succesvolle terugkeer naar de arbeidsmarkt, voorkomt langdurige inactiviteit en draagt bij aan een hogere werkzaamheidsgraad.

10.3 Arbeidsmarkttransities faciliteren via uitzendarbeid

Om de arbeidsmarktparticipatie te verhogen en knelpuntvacatures sneller in te vullen, dient uitzendarbeid ook expliciet kunnen worden ingezet in het kader van arbeidsmarkttransities.

Het huidige wettelijk kader voor transitietrajecten is nodeloos complex en moeilijk werkbaar. Daarom wordt voorgesteld een nieuw motief voor tijdelijke arbeid “transitie” in te voeren. Onder transitie wordt verstaan: (1) een werk-naar-werktransitie van personen met een arbeidsstatuut en (2) de overgang naar werk van personen die werkloos of inactief zijn, al dan niet uitkeringsgerechtigd.

Uitzendarbeid fungeert daarbij als een laagdrempelige en efficiënte opstap naar duurzame tewerkstelling, door kandidaten snel werkervaring te laten opdoen en werkgevers de mogelijkheid te bieden competenties in de praktijk te beoordelen.

10.4 Stop de kannibalisering van private jobs door publieke tewerkstelling

Ten slotte moet de zeer sterke groei van de werkgelegenheid in de publieke sector worden ingedijkt. Sinds 2000 is het aantal jobs in de publieke sector meer dan dubbel zo snel gegroeid als die in de privésector (+43,0% t.o.v. 19,4%). Deze situatie is budgettair onhoudbaar en economisch onwenselijk aangezien heel wat uitstekende arbeidskrachten worden weggedraineerd van jobs in de private sector waarvan de productiviteit meestal hoger en minstens objectief (monetair) vaststelbaar is, naar jobs in de publieke sector die ongetwijfeld een zekere maatschappelijke meerwaarde hebben, maar waarvan de productiviteit niet objectief (monetair) kan worden vastgesteld. En waarvan de creatie enkel afhankelijk is van politieke overwegingen t.o.v. rationeel-economische afwegingen voor de jobs in de private sector.

Er zou dus in hoofde van alle overheden in dit land een grote terughoudendheid moeten zijn om veel personeelsleden aan te werven, om zo te vermijden dat al te veel arbeidskrachten worden onttrokken aan de privésector die daar broodnodig zijn (te oordelen naar de hoge vacaturegraden voor bepaalde knelpuntberoepen in de privésector). Concreet kan er bv. worden gedacht aan een **tewerkstellingsnorm voor de overheid**, waarbij er in de publieke sector nooit meer werkgelegenheidsgroei mag zijn dan wat wordt verwacht in de privésector of in de buurlanden.

10.5 Met meer groei en arbeidsaanbod naar 75 à 80% werkzaamheidsgraad

Als de beoogde sterkere groei kan worden gefaciliteerd door een grotere beschikbaarheid aan arbeidskrachten die maakt dat vacatures makkelijker kunnen worden ingevuld, dan moet het ook zeker mogelijk zijn om tegen het einde van deze legislatuur een werkzaamheidsgraad van 75% te bereiken en in een volgende legislatuur naar 80% te evolueren. Dit zal er ook toe bijdragen dat de overheidsfinanciën in evenwicht kunnen worden gebracht en dat dus minder 'groei-remmende' belastingen moeten worden ingevoerd.

11 Internationale handel versterken want uitvoer is dé Belgische groeimotor

Vu le caractère très ouvert de notre économie, il importe de garantir des marchés d'exportation pour nos entreprises de toutes tailles, et ce, tant en Europe qu'au-delà.

11.1 Binnen de EU: naar een beter functionerende Interne Markt

Een goed werkende Europese interne markt is een essentiële voorwaarde voor groei, schaalvergroting en investeringen. Dat belang is zeer concreet: de Europese Unie blijft veruit de belangrijkste afzetmarkt voor Belgische producten, met 63,2% van de Belgische goederenuitvoer in 2024. België moet daarom op Europees niveau actief steun geven aan de aanpak van de zogenaamde “Terrible Ten” uit de Europese Single Market Strategy. Een aantal van die punten sluit rechtstreeks aan bij wat elders in dit document al wordt gevraagd, zoals het vermijden van gold-plating, het beperken van administratieve lasten, het vereenvoudigen van vergunningsprocedures en het tegengaan van versnipperde toepassing van Europese regels.

Daarnaast moet België sterker inzetten op elementen die vandaag nog onvoldoende aan bod komen. De interne markt moet niet alleen eenvoudiger worden, maar ook voorspelbaarder en uniformer. Dat vergt meer wederzijdse erkenning in de praktijk, meer geharmoniseerde digitale procedures, een echte toepassing van het “only once”-principe en het vermijden van nationale maatregelen die het vrije verkeer van goederen, diensten, personen of kapitaal kunnen bemoeilijken. In lijn met de doelstelling om doublures of gold-plating te vermijden, moet elke nieuwe verplichting daarom vooraf worden getoetst op proportionaliteit, administratieve impact en verenigbaarheid met de interne markt.

Een geloofwaardige interne markt vereist bovendien dat dezelfde regels ook daadwerkelijk worden nageleefd. Vereenvoudiging en handhaving zijn geen tegenpolen: zij moeten elkaar versterken. Ondernemingen die in België en Europa investeren in productconformiteit, CE-markering, etikettering, traceerbaarheid, duurzaamheidsverplichtingen en consumentenveiligheid mogen niet worden benadeeld door niet-conforme producten die via invoer of e-commerce op de Europese markt terechtkomen. Markttoezicht en douanecontroles zijn daarom geen afzonderlijk dossier, maar een noodzakelijke voorwaarde voor een gelijk speelveld binnen de interne markt.

Voor België ligt de prioriteit daarbij niet noodzakelijk in meer controles, maar in betere en meer gerichte handhaving. Naast risicogebaseerde schorsingen door douane, dienen markttoezichtautoriteiten actiever op te treden wanneer er sprake is van non-conformiteit of ernstige risico's. België moet daarom investeren in betere risicoanalyse, een snellere gegevensuitwisseling tussen douane en markttoezicht, voldoende capaciteit bij de bevoegde autoriteiten en een consequente opvolging van e-commercezendingen. Zo kan België bijdragen aan een interne markt waarin correcte ondernemingen minder administratieve

lasten dragen, maar waarin producten die niet aan de Europese regels voldoen sneller uit de markt worden gehouden.

11.2 Buiten de EU: blijven werken aan evenwichtige handelsakkoorden

De plus, vu les tensions géopolitiques et commerciales actuelles, il est crucial de continuer à diversifier nos flux d'exportations et d'importations avec des pays non-UE. Dès lors, nous appelons l'ensemble des autorités compétentes à accélérer la ratification des accords commerciaux/FTAs qui doivent encore l'être (au niveau BE ou UE) et à soutenir la négociation, par la CE, de nouveaux accords commerciaux/FTAs ou partenariats thématiques (ex : relatifs aux matières premières critiques). Elk handelsakkoord betekent voor onze bedrijven een aanzienlijk potentieel voor uitvoer naar nieuwe markten buiten de EU.

Tout ceci doit évidemment se passer dans une logique de saine concurrence, où les intérêts de nos entreprises sont correctement protégés en cas de concurrence déloyale. Ce qui implique une utilisation appropriée des instruments de défense commerciale de l'UE lorsque c'est justifié.

De EU moet, ten slotte, ook sneller en kordater kunnen optreden tegen oneerlijke handelspraktijken en marktverstoringen vanuit derde landen. We zijn ook een sterke voorstander van een '*value chain approach*', waarbij rekening wordt gehouden met de impact op de volledige Europese waardeketen, zowel 'upstream' als 'downstream'.

12 Inzetten op open strategische autonomie en economische veiligheid

12.1 Werk aan strategische autonomie vanuit een risicogebaseerde aanpak

Open strategische autonomie betekent dat voor cruciale economische en maatschappelijke activiteiten steeds voldoende leverings- en/of productiecapaciteit, keuze en continuïteit moeten beschikbaar zijn. Daarvoor moeten overheden en ondernemingen beter inzicht verwerven in kritische afhankelijkheden en de mogelijke gevolgen wanneer een leverancier, technologie, grondstof of handelsroute wegvalt. Waar een reëel risico bestaat, moeten leveranciers en afzetmarkten worden gediversifieerd, alternatieven worden ontwikkeld en voldoende overstap- en terugvalmogelijkheden worden voorzien.

In bepaalde domeinen kan het noodzakelijk zijn om bijkomende Belgische of Europese capaciteit te ontwikkelen. Dat moet gebeuren op basis van aantoonbare risico's en economische haalbaarheid, niet vanuit een algemene voorkeur om alles lokaal of Europees aan te kopen. Ook samenwerking met betrouwbare internationale partners blijft essentieel om toegang te behouden tot markten, grondstoffen, technologie, kennis en investeringen die in België of Europa niet of onvoldoende beschikbaar zijn.

Strategische autonomie moet daarom steeds risicogebaseerd en proportioneel worden ingevuld. Maatregelen moeten gericht blijven op werkelijk kritische functies en mogen gewone commerciële activiteiten niet onnodig belemmeren. Gerichte de-risking en dus geen algemene ontkoppeling van het buitenland moet daarbij de leidraad zijn. Deze benadering moet ook als toetssteen dienen voor het beleid inzake internationale handel, investeringen, innovatie, infrastructuur, overheidsopdrachten en economische veiligheid.

12.2 Zorg voor gerichte en proportionele instrumenten inzake economische veiligheid

Om kritische veiligheidsrisico's te beheersen, beschikt de overheid over verschillende instrumenten, waaronder investeringsscreening, exportcontroles, sancties en maatregelen inzake kennisveiligheid. Ook nieuwe instrumenten, zoals een mogelijke toetsing van bepaalde uitgaande investeringen, worden op Europees niveau onderzocht. Deze instrumenten kunnen noodzakelijk zijn, maar moeten steeds risicogebaseerd, proportioneel en voorspelbaar worden toegepast en zoveel mogelijk op Europees niveau en met onze internationale partners worden gecoördineerd.

Economische veiligheidsmaatregelen moeten gericht blijven op aantoonbare risico's voor de nationale en Europese veiligheid, kritische infrastructuur en kritische technologie. Zij mogen niet evolueren tot algemene instrumenten waarmee doelstellingen van industrie- of concurrentiebeleid worden nagestreefd, gewone commerciële activiteiten worden beperkt of buitenlandse ondernemingen louter op basis van hun herkomst worden uitgesloten. Voor elke maatregel moet daarom duidelijk worden bepaald welk risico ermee wordt aangepakt, welke

activiteiten en technologieën geëvalueerd worden en wanneer de maatregel opnieuw wordt geëvalueerd.

Voor de screening van buitenlandse investeringen is één duidelijk en coherent Belgisch kader nodig. Overlappende investeringstoetsen tussen verschillende beleidsniveaus (met verschillende doelstellingen en procedures) creëren rechtsonzekerheid, bijkomende administratieve lasten en langere behandelingstermijnen. België moet zijn reputatie als open investeringsbestemming behouden door dossiers snel, transparant en voorspelbaar te behandelen, zonder afbreuk te doen aan een grondige beoordeling wanneer daadwerkelijk veiligheidsrisico's bestaan.

Ook exportcontroles en sancties moeten voldoende duidelijk en uitvoerbaar zijn voor ondernemingen. Europese coördinatie, afstemming met bondgenoten, voorafgaande impactanalyse waar mogelijk en structureel overleg met het bedrijfsleven zijn daarbij essentieel. Ondernemingen moeten tijdig duidelijke richtsnoeren, werkbare overgangstermijnen, toegankelijke digitale procedures en voldoende ondersteuning bij de naleving krijgen. Zo kunnen veiligheidsdoelstellingen doeltreffend worden gerealiseerd zonder de internationale concurrentiekracht en de werking van legitieme waardeketens onnodig te ondermijnen.

13 De economische voordelen van AI benutten

Een belangrijke hefboom voor toekomstige groei ligt ‘last but not least’ ook in een optimaal gebruik van AI op die domeinen waar de grootste economische kansen liggen:

- Voor kwaliteitsverbeteringen van bestaande producten of diensten die een snellere activiteitsgroei mogelijk moeten maken.
- Voor belangrijke productiviteitswinsten in bestaande productieprocessen (vb. voor software- of geneesmiddelenontwikkeling of machine-onderhoud) om concurrentieel te blijven.
- Voor de ontwikkeling van totaal nieuwe activiteiten.

Daarbij is het belangrijk zich niet louter te richten op de generatieve AI-toepassingen van de bekende chatbots, maar het AI-landschap in zijn volledige breedte te beschouwen: beeld- en video-analyse, spraakverwerking en vertaling, analyse van grote tekstvolumes, voorspellend onderhoud, ‘mass data’-analysis, zelfrijdende voertuigen of drones, robotica, ... en de combinaties van al deze domeinen.

De economische kansen zijn legio!

13.1 Werk een Belgische datastrategie uit

Belangrijke basisvoorwaarde voor alle digitale toepassingen maar zeker voor succesvolle AI-toepassingen is de beschikbaarheid van kwalitatieve, betrouwbare en bruikbare data. Zij vormen de strategische grondstof van een digitale economie met meer en meer AI-toepassingen. Zonder toegang tot zulke data zullen Belgische bedrijven steeds moeilijker kunnen concurreren op vlak van AI, productontwikkeling, industriële innovatie en nieuwe diensten. Digitalisering en AI kunnen m.a.w. niet werken zonder data die vindbaar, bruikbaar, veilig, betrouwbaar en juridisch duidelijk inzetbaar zijn.

Vandaag bestaat er al een Open Data-beleid voor overheidsdata, maar bedrijven hebben nood aan meer dan het formeel openstellen van datasets. Zij hebben nood aan relevante data, voldoende kwalitatieve data, duidelijke gebruiksvoorwaarden, bruikbare API's⁶, goede metadata en overleg over welke datasets prioritair economische waarde kunnen creëren. Een economische datastrategie moet daarom data niet behandelen als een administratief bijproduct van de overheid, maar als een bouwsteen voor innovatie en industriële competitiviteit. Het voorbeeld van het Vlaamse overheidsbedrijf Athumi dat datasamenwerking tussen overheid en privésector probeert te faciliteren, kan daarbij tot aanbeveling strekken.

⁶ Een API (Application Program Interface) is een stukje software dat toelaat om data op structurele wijze te ontsluiten voor derde partijen.

De federale overheid moet de Belgische datastrategie dan ook beter afstemmen op die regionale initiatieven en op de Europese datastrategie, met bijzondere aandacht voor Europese ‘data spaces’ en sectorale ‘data spaces’ voor de maakindustrie.

Tegelijk moet zij industriële bedrijven ondersteunen bij het waarborgen van soevereiniteit, veiligheid en strategische controle over hun data, inclusief bescherming van kritieke gegevens en intellectuele eigendom. Belangrijk is dat dit geen strategie blijft, maar omgezet wordt naar actie. Het ‘ownership’ van deze datastrategie kan daarbij best liggen bij één federale Chief Data Officer.

13.2 Versterk het AI-ecosysteem door de randvoorwaarden te verbeteren

- Zorg voor investeringen in een performante AI-infrastructuur

In eerste instantie dient de overheid te zorgen voor een performant elektriciteitsnetwerk waarop AI-toepassingen vlot kunnen draaien (zie hoofdstuk 7).

Daarnaast dient men ook te voorzien in voldoende publieke testcapaciteit, rekenkracht en expertise om bedrijven eenvoudig en snel te laten experimenteren met nieuwe AI-toepassingen (bv. via Kwantumcomputers).

Daarnaast kan men er ook aan denken om in het nieuwe met private middelen gespijsd Investerings- of Groeifonds (zie hoofdstuk 5) een specifieke tranche te voorzien voor private investeringen in AI-infrastructuur, industriële AI-componenten, robotica, ‘embedded AI’ en industriële software.

- Zet in op snellere werkvergunningen voor internationaal AI-talent

Internationale talentaantrekking is essentieel om het Belgische AI-ecosysteem te versterken. België moet hooggekwalificeerde AI-profielen sneller kunnen aantrekken dan vandaag. Vereenvoudigde procedures voor werkvergunningen en visa, gecombineerd met gerichte ondersteuningsmaatregelen voor bedrijven die gespecialiseerd AI-talent aanwerven, kunnen hierbij een belangrijke hefboom vormen. Dit is een concrete federale bevoegdheid die rechtstreeks kan bijdragen aan industriële groei. Arbeidskaarten worden al sneller afgeleverd, maar de verblijfsvergunningen hinken nog te veel achterop. Een versterking van de diensten in deze is een wezenlijke bijdrage tot het realiseren van innovatie, ontwikkeling en productie met toegevoegde waarde van eigen bodem.

13.3 Maak van de overheid een voortrekker in AI-gebruik

- Efficiëntere processen via AI

De federale overheid vraagt bedrijven productiever en digitaal te worden. Diezelfde ambitie moet ook gelden voor haar eigen werking. Administraties met een grote impact op

ondernemingen kunnen aanzienlijke efficiëntiewinsten realiseren door AI en, waar nuttig, multi-agent systemen in te zetten voor informatieverstrekking, dossier-behandeling, controles, markttoezicht, overheidsopdrachten, rapportering, administratieve dienstverlening en vergunningen.

Wat vergunningen betreft, werd er in Denemarken vastgesteld dat AI in overheidsprocessen kan leiden tot een vermindering van de wachttijd voor bouwvergunningen met 4,5 maand ofwel met 40%. Het aantal onbehandelde aanvragen werd ook met 70% gereduceerd.

Om zulke efficiëntiewinsten te kunnen behalen, moet de federale regering binnen de komende zes maanden een systematische AI-productiviteitsscan uitvoeren bij administraties die nauw samenwerken met of sterk wegen op ondernemingen. De scan moet niet louter inventariseren welke tools bestaan, maar processen fundamenteel herdenken: waar kunnen doorlooptijden korter, dubbele gegevensvragen verdwijnen, controles slimmer worden georganiseerd en antwoorden aan bedrijven sneller en consistenten worden gegeven?

De analyse moet gebeuren in dialoog met het Belgische bedrijfsleven. Via innovatie-uitdagingen, demonstratie-sessies en andere formats kan de overheid concrete problemen voorleggen en bedrijven laten tonen welke oplossingen vandaag al bestaan. Die kennismaking moet vervolgens kunnen leiden tot concrete overheidsopdrachten, proefprojecten of publiek-private samenwerkingen.

13.4 Faciliteer de toepassing van Europese AI-wetgeving door te zorgen voor één duidelijk aanspreekpunt

Eén van de grootste uitdagingen waar onze ondernemingen vandaag op botsen is een gebrek aan duidelijkheid. Voor AI in het bijzonder is dit een groot probleem. Gebrek aan rechtszekerheid remt groei en investeringen af.

In België werd - na een lange periode van onduidelijkheid - het BIPT aangeduid als bevoegde instantie voor de AI Act.

Met nog vele andere digitale wetgevingen (zoals de Cloud and AI Development Act (CADA)) in aantocht, is het cruciaal dat er op federaal niveau één orgaan wordt aangeduid dat gaat fungeren als Single Point of Contact (SPOC). Gezien de bevoegdheid over de AI Act al bij het BIPT zit, zou ook voor andere Digitale en AI-wetgevingen kunnen worden overwogen om het BIPT als SPOC aan te stellen.

13.5 Beter afstemmen tussen AI-bevorderende initiatieven op alle beleidsniveaus

Het is ook belangrijk om te zorgen voor een betere afstemming van de AI-bevorderende initiatieven op de verschillende beleidsniveaus.

Een Interfederaal AI-coördinatiecomité kan daarbij helpen. Vandaag zijn er in België meer dan 100 overheidsinitiatieven om AI in de samenleving te ondersteunen. De verschillende regio's en overheidsorganisaties werken aan AI-projecten, maar doen dit vaak afzonderlijk en in aparte silo's. Het is cruciaal dat deze initiatieven goed samenwerken (ook over gewestgrenzen heen) en dat hun acties beter op elkaar worden afgestemd met het oog op meer complementariteit en eventuele synergieën.

Het bestaande Federaal Coördinatiecomité voor AI zou daartoe terug kunnen worden opgestart in een meer interfederaal kader (bv. met een roterend voorzitterschap) en met een grotere vertegenwoordiging vanuit het bedrijfsleven.